

พุทธศิลปกรรม "จิตรกรรมฝาผนัง" ความงามเชิงศิลปะที่อยู่ร่วมกับชุมชน Buddhist Art'Thai Mural The Pleasing of Aesthetic Coexisting with Community .

วัชร กว้างไชย

Watchara Kwangchai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาเกี่ยวกับเนื้อหา รูปแบบ เทคนิค วัสดุ วัสดุและช่างยุคปัจจุบันในงานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าการได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวในพื้นที่ที่อยู่ร่วมกับวัดและชุมชนต้องมีเรื่องราวในด้านหลักการความเป็นมาของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับศิลปะ 2) เพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณค่างานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ที่อยู่ร่วมกับชุมชน พบว่าศิลปะมักถูกลดค่าและลดความสำคัญลงจากความไม่รู้ การส่งเสริมจึงเป็นโอกาสที่ดีที่สุดในการเผยแพร่จากชุมชนในพื้นที่ หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยการประชาสัมพันธ์ บนสื่อต่างๆ และการแสดงแผนที่ตั้งเพื่อให้คนทั่วไปได้รับทราบและเกิดความสนใจ 3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และงานสร้างสรรค์ในงานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน พบว่างานจิตรกรรมฝาผนังสามารถที่จะช่วยให้ชุมชนได้ชื่นชมคุณค่าทางความงามของงานจิตรกรรมฝาผนังอีกทั้งสามารถสนับสนุนให้เกิดเป็นพื้นที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่สังคมสืบต่อไปได้ และสร้างโอกาสที่จะทำให้เศรษฐกิจในชุมชนด้วยความงามของงานศิลปะด้านงานจิตรกรรมฝาผนังอีกด้วย

คำสำคัญ : งานจิตรกรรม; วัฒนธรรม; ศิลปะ

Abstract

This article's objectives are

1) To study the history of traditional and modern craftsmanship techniques, patterns, and

storytelling of Wat Pa Tan’s mural at Takhli district in Nakhon Sawan province. The study of the area involving the temple and its community reveals the principle and history between man and art.

2) To support and enhance the value of the mural art at Wat Pa Tan in Takhli district, Nakhon Sawan province. The value of art decreased due to ignorance and unawareness of society. Therefore, promotion is the optimal opportunity to publicize the temple’s location through media to inform and gain interest from the public.

3) To transfer knowledge and creativity of Wat Pa Tan’s mural art and cultural tourism together with the local community. Found that the mural art allows the local community to appreciate the beauty of mural art’s craftsmanship and facilitate the area to become a learning resource for society in the future. Additionally, it also blossomed the opportunity to expand the local economy with the beauty of artistry in the aspect of mural art.

Key Words: Painting, Culture, Art .

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนังนิยมเขียนเป็นพุทธบูชาตามผนังโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ภายในพระปรางค์ และผนังถ้ำ เรื่องราวที่เขียนส่วนใหญ่เป็นภาพพุทธประวัติ ทศชาติชาดก จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้ผู้ชมเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีคุณค่าในการศึกษาหลักวิชาและแบบอย่างฝีมือช่างที่สืบทอดมาแต่โบราณ ทั้งยังเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

หากโลกใบนี้สิ้นศิลปวัฒนธรรมแล้วเราคงเป็นกลุ่มคนที่ขาดอารยธรรมที่งดงาม ภาษา อาหาร การไหว้หรือประเพณีต่างๆ ที่ล้วนแล้วรูปรวมงดงามได้จากศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาต่อศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่กำลังจะถูกทำลายไปด้วยกาลเวลาและการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้คนในพื้นที่ถึงความสำคัญของสมบัติบรรพบุรุษที่สร้างด้วยความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาและสืบทอดภูมิปัญญาถ่ายทอดลงมาถึงชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

ศิลปกรรมในปัจจุบันที่ยังให้หลงเหลือและปรากฏความสวยงามก็คือวัด วัดไม่ได้เป็นเพียงศาสนสถานที่สร้างความสงบ แต่ยังเป็นสถานที่ที่รวบรวมศิลปกรรมวัตถุไว้อย่างมากมาย ตั้งแต่ขนาดใหญ่ไปจนถึงขนาดเล็ก เช่น วิหาร อุโบสถ ศาลา เครื่องตกแต่งภายใน และงานจิตรกรรม ประติมากรรม รูปสลักหินต่างๆ ที่มีการติดตั้งไว้ตามจุดต่างๆภายในวัด

งานจิตรกรรมวัดป่าซางจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดคุณค่าเพราะเป็นพื้นที่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษาและบุคคลทั่วไปสามารถเข้ามาชื่นชมประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดและงานศิลปกรรมแขนงต่างๆเพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจถึงความศรัทธาของครูช่างโบราณที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา วัดจึงเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิตให้กับชุมชนและเป็นตัวอย่างของความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นต้นแบบของวัฒนธรรมของความดีงามไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดบ้านเรือนในสังคมและการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีคือการนำคำสอนของพระพุทธศาสนานำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ศิลปกรรมที่อยู่ในวัดจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ชุมชนได้มีบทบาทและในการดูแลรักษาและเป็นส่วนหนึ่งที่จะดำรงสิ่งสวยงามนั้นไว้คืองานจิตรกรรมฝาผนัง งานจิตรกรรมฝาผนังเป็นงานที่พูดถึงเรื่องราวเกี่ยวกับ พุทธประวัติ ชาดกหรือนิทานพื้นบ้าน มีการบันทึกภาพด้วยการเขียนโดยใช้เทคนิคสีในแต่ละยุคสมัย ลงในพื้นที่ผนังวิหารอุโบสถ ศาลา และหอพระไตรปิฎก

ศิลปะแบบรัตนโกสินทร์

หลังจากที่ได้เสียกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2310 แล้ว ประเทศไทยก็ต้องประสบความยุ่งยากอยู่เป็นเวลา 10 ปี ซึ่งทำให้ไม่สะดวกแก่การที่จะผลิตศิลปวัตถุ ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ยุคใหม่แห่งความเจริญของประเทศไทยจึงได้เริ่มขึ้น และภายหลังสมัยธนบุรี กรุงเทพพระมหานครก็ได้กลายเป็นเมืองหลวงที่สวยงามของประเทศไทย

ในสมัยนี้มีการสร้างวัดกันขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีหลายวัดประดับด้วยจิตรกรรมฝาผนัง ช่างสมัยอยุธยาคงจะได้มาทำงานต่อที่กรุงเทพฯ และ ณ กรุงเทพฯ นี้ก็ได้เกิดมีสกุลช่างเขียนที่สำคัญขึ้น ซึ่งได้ผลิตจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามหลายแห่งติดต่อกันลงมาเป็นเวลาถึง 70 ปี ในครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ 25 ภาพเขียนฝาผนังแบบคลาสสิกก็เริ่มเสื่อมลง ทั้งนี้ก็เพราะไปรับ อิทธิพลจากศิลปะตะวันตกเข้ามา

สกุลช่างรัตนโกสินทร์ได้รวบรวมเอาสกุลช่างไทยอื่นๆไว้ด้วย และด้วยเหตุนี้เราจึงอาจกล่าวได้ว่าสมัยนี้เป็นสมัยคลาสสิกสำหรับจิตรกรรม จากจิตรกรรมฝาผนัง ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในวัดสุทัศน์เทพวราราม และในวัดสุวรรณาราม จังหวัดธนบุรีสกุลช่างเขียนสมัยรัตนโกสินทร์นี้ได้ครอบคลุมไปถึงจิตรกรรมฝาผนังของวัดหลายวัดทางภาคเหนือของประเทศไทยด้วย จิตรกรรมเหล่านี้แสดงลักษณะแตกต่างไปจากภาพเขียนในภาคกลางของประเทศไทย จิตรกรรมทางภาคเหนือนิยมเขียนภาพชีวิตประจำวัน ในขณะที่ทางภาคกลางของประเทศไทยนิยมเขียนภาพเรื่องศาสนาหรือเรื่องนิยายต่างๆตามแบบคลาสสิก แม้จะเป็นความจริงที่ว่า ช่างเขียนทางภาคเหนือจะวาดภาพตามแบบคลาสสิกด้วย เป็นต้นว่า ภาพพระพุทธรองค์ พระโพธิสัตว์ และเจ้านาย แต่ลักษณะก็คงเป็นภาพเหมือนชีวิตจริง ถ้าเรามองดูภาพที่งดงามเรื่องสังข์ทองในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เราจะรู้สึกคล้ายกับที่เราเข้าไปอยู่ในสภาพการณ์ที่เป็นจริงตามความเป็นอยู่เมื่อ 100 ปีก่อน ลวดลายทุกส่วน แม้จนกระทั่งร่างกายได้วาดขึ้นไว้อย่างถูกต้องตรงความจริง และด้วยการสังเกตอย่างเฉียบแหลม เพราะเหตุว่า ช่างทางภาคเหนือไม่จำเป็นต้องทำงานตามกฎเกณฑ์อย่างเข้มงวด เหตุนี้จึงเป็นการง่ายที่จะสังเกตรู้ความสามารถของช่างเหล่านี้ ในวัดเดียวกัน เราอาจเห็นมีทั้งองค์ประกอบภาพที่งดงามมากกับที่ไม่น่าดูปนกันอยู่ เป็นต้นว่า ที่วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน เราจะเห็นว่าบางส่วนของภาพเขียน เช่น ภาพบุคคลสามคนกำลังขึ้นสวรรค์ จะวาดขึ้นโดยช่างที่ไม่มีความชำนาญ แต่ในขณะเดียวกันภาพชายหนุ่มกำลังเกี่ยวพวงสวมนั้น ประดิษฐ์ขึ้นโดยช่างฝีมือชั้นครูจริงๆ ถ้าภาพทั้งหมดนี้ทำขึ้นตามแบบคลาสสิกก็จะเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะสังเกตเห็นความแตกต่างกันเป็นอันมากของภาพทั้งสองนั้นได้ จิตรกรรมฝาผนังที่เก่าที่สุดในสมัยรัตนโกสินทร์ก็คือ ภาพเขียนในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ ซึ่งวาดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2338-2340 ณ ที่นี้เราจะสังเกตเห็นได้ดังกล่ามาแล้วว่า พื้นหลังของภาพเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์จะมีสีคล้ำกว่าพื้นหลังของภาพสมัยอยุธยา ภาพบุคคลต่างๆเป็นจำนวนร้อยๆรูปได้วาดกันขึ้นได้ตลอดฝาผนังทั้ง 4 ด้านของพระที่นั่งองค์นี้ และเมื่อเรามองดูภาพเขียนเหล่านี้แล้วเราก็จะรู้สึกงุนงงใจที่ไม่รู้ว่าภาพไหนเป็นภาพที่ดีที่สุด แต่กลุ่มภาพเรื่องพระภริยัตถ์กำลังทอดพระเนตรนางรำและนักดนตรีสาวที่สวयงามเพียงกลุ่มเดียว ก็อาจทำให้เราเข้าใจซาบซึ้งถึงคุณค่าอย่างสูงทางศิลปะของภาพเขียนในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ได้จิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิม ณ วัดนี้ (วัด [ใหญ่] อินทาราม จังหวัดชลบุรี : ผู้วิจัย) วาดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คือ รวกลางพุทศตวรรษที่ 23 แต่รูปเหล่านี้ก็ได้รับการซ่อมแซมใหม่ใน พ.ศ. 2475 นำเสียดายที่การซ่อมนี้ทำขึ้นโดยช่างฝีมือเลวและเลยทำลายความงามของ

ภาพเขียนดั้งเดิมเสีย เฉพาะแต่บางแห่งเท่านั้นที่เราจึงพอมองเห็นความละเอียดละไมของภาพเขียนเก่าที่เป็นรูปคนเดี่ยวๆ หรือเป็นรูปรวมหมู่ได้ภาพเขียนเรื่องไตรภูมิขาดความเป็นเอกภาพไปไม่เหมือนกับภาพปางมารผจญ ซึ่งมีความเป็นเอกภาพและมีชีวิตจิตใจมากกว่า ภาพพระพุทธรองค์และนางธรณีนั่น วาดขึ้นอย่างสวยงาม และรูปมารกำลังผจญก็แสดงชีวิตจิตใจดี โดยทั่วไปภาพเขียนปางมารผจญนี้ต้องแสดงความน่ากลัว เหตุนั้น ตามลักษณะทั่วไปการวาดจึงดูค่อนข้างหยาบ ถ้านำเอาไปเปรียบเทียบกับภาพอื่นๆ ที่เขียนขึ้นอย่างประณีต ในเรื่องภาพปางมารผจญนี้คุณค่าทางศิลปะอยู่ที่มีลักษณะตรงกันข้าม ความมีชีวิตจิตใจอยู่ที่ฝ่ายพวกมารก็กำลังแสดงการโจมตีอย่างโหดร้าย ฝ่ายพระพุทธรองค์ทรงมีความสงบ ซึ่งแน่พระทัยว่าจะได้ตรัสรู้จึงมิได้ทรงสะดุ้งกลัว

ภาพเขียนดั้งเดิม ณ วัดคูสิดาราม จังหวัดธนบุรี วาดขึ้นในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 24 และอยู่ในหมู่ภาพเขียนชั้นคลาสสิครุ่นเดียวกับวัดสุวรรณาราม จังหวัดธนบุรี และวัดสุทัศน์เทพ-วราราม จังหวัดพระนคร เหตุนั้นจึงเป็นการง่ายที่จะแยกภาพที่สวยงามดั้งเดิมเหล่านี้ออกจากภาพอื่นๆ ซึ่งได้รับการซ่อมแซมเพิ่มเติมในเวลาต่อมา ส่วนใหญ่ของภาพเทพชุมนุมซึ่งเขียนเรียงแถวไว้เป็นแนวนอน ภาพขนาดใหญ่ปางมารผจญและภาพเรื่องไตรภูมิยังคงรักษาคุณลักษณะอันงดงามดั้งเดิมของตนไว้ ในขณะที่ภาพอื่นๆ ซึ่งอยู่ระหว่างช่องหน้าต่างได้สูญหายไปเพราะถูกซ่อมแซมเมื่อราว 30 ปีมาแล้ว

สำหรับภาพเรื่องไตรภูมิส่วนที่น่าสนใจที่สุดก็คือ เมืองนรก ณ ที่นี้ช่างเขียนได้ใช้ความนึกคิดส่วนตัวของเขาแสดงภาพการลงโทษทุกชนิดแก่ผู้กระทำความบาป และผู้กระทำความบาปส่วนมากก็จะหันหน้าไปยังพระมัลลย์และกระทำการเคารพเพื่อจะขอให้หลุดพ้นจากทุกขเวทนา ภาพเรื่อง ไตรภูมินี้มีเขียนอยู่เกือบทุกวัดที่มีจิตรกรรมฝาผนัง แต่ก็ไม่มีแห่งใดเลยที่ภาพเมืองนรกจะได้รับการวาดขึ้นอย่างน่ากลัว และให้ความรู้มากเท่ากับที่วัดคูสิดาราม

จิตรกรรมฝาผนัง ในวัดสุวรรณาราม จังหวัดธนบุรี ได้วาดกันขึ้นในครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 24 แต่ภาพเขียน ณ ที่นี้ก็คงจะได้เขียนขึ้นโดยช่างหลายคนในระยะต่าง ๆ กัน ในบรรดาภาพเรื่องเวสสันดรชาดกตั้งแต่ผนังเบื้องหลังพระประธานไปจนสุดผนังด้านข้างนั้น มีอยู่หลายภาพที่สวยงามเป็นพิเศษ ภาพที่งามที่สุดภาพหนึ่งก็คือ ตอนที่พระเวสสันดรกำลังลาพระชนกชนนีของพระองค์ ภาพนี้แสดงความรู้สึกที่น่าสงสารมาก ทั้งสีที่ใช้ก็สวยงามด้วย ภาพขบวนเสด็จของพระนางสิริมหามายาทางด้านซ้ายมือของผนังด้านหน้าก็น่าชมเช่นเดียวกัน ขบวนเสด็จนี้ประกอบด้วยช่างหลายเชือกกำลังเดินอย่างได้จังหวะตามแนวที่คดโค้งไปมา บรรดาคนชื่อยุ่หลังข้างต่างก็กำลังส่งเสียง

คุยและรื่นเริงกันในท่าที่เป็นไปตามธรรมชาติอย่างที่สุด นับได้ว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตของไทย
อย่างน่าพิศวง

ภาพเขียนในพระวิหารหลวงวัดสุทัศน์เทพวราราม ซึ่งวาดขึ้นราวตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 24
นั้นแสดงถึงการกระทำอย่างใจกล้าที่สุดของช่างเขียนไทยในสมัยโบราณ และในขณะเดียวกันก็เป็น
เครื่องหมายแสดงถึงความเคารพอย่างยิ่งของชาวไทย และของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อองค์พระปฎิมา
ซึ่งหล่อขึ้น ณ กรุงสุโขทัยในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 20 ด้วย ทั้งนี้ก็เพราะวิหารแห่งนี้ได้สร้างขึ้นเพื่อ
ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์นี้โดยเฉพาะ ภายในวิหารอันกว้างใหญ่ประดับด้วยภาพเขียนเต็มไปหมด
ตั้งแต่ราว 1 เมตรจากพื้นขึ้นไปจนถึงเพดานอันสูง เสาสี่เหลี่ยมใหญ่นั้นก็ประดับเต็มไปด้วยจิตรกรรม
ฝาผนังเช่นเดียวกัน จึงเท่ากับว่าวิหารแห่งนี้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานของศิลปะไทยอย่างแท้จริง มี
องค์ประกอบภาพมากมายที่เขียนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนภาพดินแดนในเทพนิยายซึ่งประกอบ
ไปด้วยกษัตริย์และกษัตริณีที่สวยงาม ภาพเมืองสวรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วยสัตว์และต้นไม้ที่น่าอัศจรรย์
จากเรื่องรามเกียรติ์ เรื่องชีวิตประจำวันของคนธรรมดาสามัญ กล่าวคือ ภาพเขียนเหล่านี้แสดงโลกที่
เราอยู่นี้ปะปนกับโลกที่ช่างได้คิดฝันขึ้น เราจะต้องกลอกตามองดูภาพเหล่านี้ไปรอบๆ และมองสูงขึ้น
ไปจนกระทั่งภาพทั้งหมดหายไปบนบรรยากาศที่ค่อนข้างมืดและดูค่อนข้างลึกลับ ภาพเขียนนางกษัตริณีที่
น่ารักกำลังถูกกษัตริย์เกี่ยวอยู่บนเสาด้านซ้ายต้นที่สองนั้นดูเหมือนจะวาดขึ้นด้วยชีวิตจิตใจมากกว่าวาด
โดยพู่กัน ภาพทิวเขาลำเนาไม้ต่างๆก็เป็นแบบไทยอย่างแท้จริงคือ ประกอบไปด้วยสระซึ่งมีน้ำกำลังมี
ไอระเหยไปเป็นควันออกไปและมีดอกไม้งามๆ ไกลออกไปก็เป็นป่าทึบ สิ่งเหล่านี้เป็นภาพที่ช่างเขียน
ได้เห็นอยู่รอบตัวเขาทุกวี่ทุกวัน

บนเสาด้านซ้ายต้นแรก เราอาจจะชื่นชมกับภาพเขียนที่สวยงามแสดงถึงภาพของพวก
อสูร ณ ที่นี้เหล่าอสูรกำลังเตรียมจัดการเลี้ยงฉลอง ซึ่งมีการดื่มของมึนเมาอย่างมากมาย เพื่อย่อม
น้ำใจให้เข้มแข็งและกล้าหาญ ก่อนที่จะยกทัพขึ้นไปรบกับพระอินทร์

ในภาพถัดจากหน้าต่างบานที่สองบนผนังด้านขวามือ เราจะเห็นมีภาพแสดงถึงการประสูติโอรส
ของพระโพธิสัตว์ ภาพแผ่นนี้เขียนขึ้นตามแบบเขียนอย่างง่ายๆตรงข้ามกับภาพแบบคลาสสิกอื่นๆ ซึ่งมี
อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ภาพนี้ก็มีสิ่งที่ชักจูงจิตใจของเราอย่างที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ช่างได้บันทึกภาพ
ซึ่งคงจะได้เกิดขึ้นในบ้านของเขาเองลงไว้อย่างง่ายๆ ดังนั้นจึงอาจนับได้ว่า ภาพนี้ก็คือการบันทึก
เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ลงไว้นั่นเอง

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดสุทัศนเทพวรารามจะมีสีค่อนข้างคล้ำ แต่มีองค์ประกอบที่สดใสมากทำให้มีชีวิตขึ้นเป็นแห่งๆ องค์ประกอบภาพที่สดใสงดงามภาพหนึ่งก็คือภาพบนผนังซ้ายสุดทางด้านหน้า ณ ที่นี้ สีแดง สีน้ำตาล และสีเหลือง จะประกอบเป็นภาพที่มีชีวิตจิตใจอย่างน่าดู ตรงกันข้ามกับพื้นสีเขียว ในภาพแผ่นใหญ่นี้ก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับภาพแผ่นอื่นๆ คือ ในชั้นแรก เราจะสังเกตเห็นสถาปัตยกรรมซึ่งใช้เป็นฉากหลังอย่างสวยงาม ต่อมาก็คือความได้สัดส่วนของฝูงชน และท้ายที่สุดก็คือความชื่นชมในลักษณะอันละเมียดละไมของฝูงชนเหล่านี้ ทั้งนี้นับได้ว่า เป็นการค่อยๆยกระดับแห่งการชื่นชมในทางปัญญาอย่างแท้จริง

ภาพเขียนเรื่องราวมเหศวรที่วัดราชบูรณะ จังหวัดพิษณุโลก ได้วาดขึ้นในปลายพุทธศตวรรษที่ 24 และมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากกับภาพเขียนเรื่องพิภพอสุรในพระวิหารวัดสุทัศน์ฯ ชั่วแต่ลักษณะของบรรดาอาคารบ้านเรือนเท่านั้นที่ดูจะแตกต่างไปจากจิตรกรรมที่กรุงเทพฯ องค์ประกอบของจิตรกรรมฝาผนังที่ดีที่สุด ณ วัดราชบูรณะก็คือ ภาพตอนทศกัณฐ์สั่งเมืองก่อนที่จะออกไปรบกับพระรามเป็นครั้งสุดท้าย รูปร่างของทศกัณฐ์ที่เต็มไปด้วยกำลังวังชานั้นจะดูเด่นอยู่ในที่ประชุมซึ่งดูเงียบเหงา เพราะทราบว่าหัวหน้าที่รักของตนกำลังจะจากไปอย่างไม่มีวันกลับ ส่วนอื่นๆ ของจิตรกรรมฝาผนังแห่งนี้ เป็นต้นว่า ภาพยักษ์กำลังขี่สัตว์ต่างๆ ที่น่าเกลียดก็ดูฝีมือค่อนข้างหยาบมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับภาพตอนทศกัณฐ์กำลังสั่งเมืองแล้ว เราก็จำต้องคิดว่าหลายตอนของจิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดราชบูรณะนี้คงจะวาดขึ้นโดยช่างที่ไม่มีความชำนาญ

จิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ นับว่าเป็นภาพเขียนที่สำคัญมาก เพราะเหตุว่าภาพเขียน ณ ที่นี้ได้แสดงถึงความรู้สึกและการแสดงออกของศิลปะภาคเหนือ สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับจิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดนี้ ซึ่งวาดขึ้นในครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ 24 ก็คือภาพที่เขียนเล่าเรื่องตามชีวิตจริง ดูคล้ายกับว่า ช่างทางภาคเหนือรู้สึกชื่นชมเป็นอันมากในการบันทึกเรื่องจริงและลักษณะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นอยู่ของเขาเอง ณ ที่นี้จะขอกกล่าวถึงจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงภาพตอนเจ้าเงาะกำลังเข้าไปในพระราชวังของท้าวสามนต์ ในภาพนี้รูปบุคคลทุกคนจะได้รับการวาดขึ้นตามแบบจริงทั้งสิ้น หลายคนกำลังย่ำเย้าเจ้าเงาะอยู่ด้วยความสนุกสนานตามธรรมชาติ และบางพวกก็มองดูท้าวสามนต์และนางมณฑาว่าจะรู้สึกอย่างไร ในการที่นางรจนามาลือเอาเจ้าเงาะเป็นคู่ครองสำหรับการวางกลุ่มภาพ การวาดเส้นและการแสดงอารมณ์นั้นนับได้ว่าจิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดพระสิงห์เป็นภาพเขียนที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งที่ช่างไทยได้เคยทำมา

อีกภาพหนึ่งซึ่งแสดงตอนจ้าวชากำลังเดินทางจะเข้าวังของท้าวสามนต์ เพื่อมาให้เจ็ด
ธิดาเลือกคู่ก็เป็นการแสดงอย่างเฉียบแหลมเกี่ยวกับจ้าวช่าและบริวารที่รู้สึกถึงเล่ห์เหลี่ยม ในการเลือกคู่
ครั้งนี้ ภาพนี้ผู้เขียนอย่างดีและมีโครงการระบายสีอย่างเรื่อยๆ เข้ากันได้ดีกับศักดิ์ศรีของบุคคลในภาพ

ที่วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน ก็เช่นกัน มีจิตรกรรมฝาผนังซึ่งวาดขึ้นในราวต้นพุทธศตวรรษ
ที่ 25 ภาพนี้เขียนขึ้นในแบบชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งดูทั้งน่ารักและน่าสนุก เป็นศิลปะซึ่งแสดงให้เห็น
เห็นความสุขของชนชาติไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่เต็มไปด้วยความสุขสำราญ

ภาพกลุ่มหญิงสาวกำลังเดินไปตลาด แล้วก็มีการขายหนุ่มคนองพากันตามเกี่ยว
พาราสีนั้น เป็นภาพชีวิตประจำวันซึ่งช่างเขียนคงจะได้เคยเห็นมาหรืออาจจะได้มีส่วนร่วมด้วยก็ได้
ภาพนี้วาดขึ้นอย่างมีเสน่ห์น่ารัก เป็นลักษณะของศิลปะแบบเรียบง่าย ๆ

ถ้าจะพูดถึงความสำคัญของเรื่องแล้ว ภาพเขียนเรื่องคัทธนะกุมารมีความสำคัญยิ่งกว่าภาพหญิง
สาวไปจ่ายตลาดเป็นอันมาก แต่สำหรับในด้านศิลปะ ภาพคัทธนะกุมารก็มีความสำคัญน้อยกว่า ความ
จริงเวลาเรามองดูภาพเรื่องคัทธนะกุมารนี้ เราจะรู้สึกขื่นขื่นตา เนื่องจากการวาดรูปไม่ได้สัดส่วน
และแบบวาดก็ไม่ใช่ทั้งแบบคลาสสิก หรือแบบตามชีวิตจริง หรือแบบสมัยแรกเริ่ม ในการวาดภาพ
เรื่องนี้ดูคล้ายกับว่า ช่างต้องการจะแสดงความสามารถอย่างดีที่สุดของเขา แต่ก็ไม่ได้สำเร็จตามมุ่งหมาย
ตรงกันข้าม จิตรกรรมฝาผนังที่แสดงเป็นสุภาพบุรุษกำลังเกี่ยวหญิงสาวอยู่อีกแห่งหนึ่งนั้น น่าชมเสีย
จริงๆ ทั้งการให้สีและการวาด เท่าที่เราทราบกันในปัจจุบัน ไม่มีวัดใดทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ
ประเทศไทยมีจิตรกรรมฝาผนัง เว้นแต่วัดหน้าพระธาตุ อำเภอปัว จังหวัดน่านนครราชสีมา ฝาผนัง
ของพระอุโบสถวัดนี้ประดับด้วยภาพเรื่องชาดกต่างๆ ปนอยู่กับภาพชีวิตประจำวัน ภาพชีวิตประจำวัน
นี้จะมีปรากฏอยู่แทบทุกวัด และการที่ศิลปินได้วาดภาพเหล่านี้ขึ้น ก็ไม่ใช่เป็นการกระทำโดยบังเอิญ
หากแต่เกิดจากความจำเป็นที่จะต้องให้มีให้เกิดการวาดภาพซ้ำๆ ในเรื่องที่คล้ายคลึงกันตาม
กฎเกณฑ์ ดังนั้น ภาพชีวิตประจำวันนี้จึงใช้เป็นเครื่องแบ่งแยกภาพที่จำต้องเขียนซ้ำๆ กันได้อย่างดียิ่ง
เห็นได้ชัดว่า จิตรกรรมฝาผนังในวัดหน้าพระธาตุนี้ ได้ถูกซ่อมแซมเป็นจำนวนมากและซ่อมอย่างเลว
เราไม่สามารถจะกล่าวได้อย่างแน่นอนว่าภาพนี้เขียนขึ้นเมื่อใด แต่ถ้าดูตามแบบของการเขียนแล้วก็คง
จะทำขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 24 เท่ากับเป็นแสงสว่างครั้งสุดท้ายของความงามในอดีต บนผนัง
ด้านขวามือมีองค์ประกอบแสดงภาพสถาปัตยกรรมซึ่งดูคล้ายกับจิตรกรรมฝาผนังในสมัยรัตนโกสินทร์
แต่ 2 ใน 3 ของผนังด้านซ้ายมือจะมีภาพกลุ่มคนอยู่ในองค์ประกอบที่น่าประหลาด ซึ่งเป็นลักษณะ
แบบใหม่ องค์ประกอบแบบนี้เป็นรูปเส้นโค้งๆ ไปมาของหมู่ต้นไม้ ซึ่งแสดงว่าเป็นทิวเขาที่ตั้งซับซ้อน

กัน คล้ายกับทิวทัศน์แบบจีน แต่ก็ได้เปลี่ยนแบบจีน หากแต่ได้รับการดลใจมาจากธรรมชาติจริง ๆ กล่าวตามจริงแล้วบริเวณจังหวัดนครราชสีมาที่ล้อมรอบไปด้วยทิวเขาที่สวยงาม ศิลปินผู้ประดิษฐ์จิตรกรรมฝาผนัง ณ วัดหน้าพระธาตุนี้ก็คงจะเป็นชาวเมืองนี้จึงได้วาดทิวทัศน์บ้านเกิดเมืองนอนของตนไว้

ในบรรดาภาพที่แสดงถึงชีวิตคนธรรมดาสามัญนั้น ภาพที่ดีที่สุดก็คือ ภาพพวกเล่นชนไก่ เราอาจคิดว่า ในขณะที่ช่างกำลังเขียนภาพนี้ ชาวบ้านก็คงจะกำลังดูการเล่นชนไก่อยู่นอกวัด ในขณะที่เดียวกันจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงการแต่งกายพื้นเมืองของชาวบ้านแถบนั้นในศตวรรษที่แล้ว ภาพเกวียนเทียมด้วยวัว และลักษณะพื้นเมืองอื่นๆ ตลอดจนลักษณะของตัวเมืองนครราชสีมาเองเมื่อราว 90 ปีมาแล้วก็น่าสนใจเช่นเดียวกันหลังจากต้นพุทธศตวรรษที่ 25 แล้ว จิตรกรรมฝาผนังไทยซึ่งเขียนขึ้นตามแบบดั้งเดิมก็เสื่อมลง จะคัดลอกกันไปตามตัวอย่างภาพที่สวยงามที่มีอยู่แต่ก่อน โดยผู้คัดลอกไม่มีความเข้าใจในความงาม รูปที่เขียนซ้ำแบบกันต่อๆ มากี่ไม่มีชีวิตจิตใจอีกต่อไป ในขณะเดียวกัน ศิลปะตะวันตกก็ได้แพร่เข้ามาในประเทศไทย และทุกคนก็ตื่นเต้นกับสิ่งแปลกๆ นี้ เพราะเป็นของใหม่ เป็นธรรมดาอยู่เองที่ว่าช่างเขียนก็ย่อมจะได้รับอิทธิพลของศิลปะแบบตะวันตก ซึ่งค่อนข้างแข็งแกร่งและมีลักษณะคล้ายภาพถ่ายมากกว่าภาพเขียน ด้วยความปรารถนาที่จะฟื้นฟูจิตรกรรมของไทย และเพื่อจะดัดแปลงให้เป็นของทันสมัย ช่างของเราจึงพยายามที่จะเลียนแบบศิลปะตะวันตก โดยวาดภาพวัตถุทั้งหลายให้เป็นแบบสามมิติทั้งในแบบมีทัศนียวิสัย (perspective) และให้มีปริมาตร (volume) แต่เนื่องจากภาพเขียนของไทยเป็นแบบสองมิติ (คือแบนราบ) และมีทัศนียวิสัยเป็นแบบเส้นขนานกัน (ซึ่งมิใช่แบบวิหยาการ) เพราะฉะนั้นเมื่อช่างเขียนยอมรับเอาคติทางตะวันตกมาใช้ ภาพเขียนของเราก็เลยสูญเสียลักษณะพิเศษโดยเฉพาะของตนเองกลายเป็นศิลปะครึ่งชาติไป ณ ที่นี้เห็นควรกล่าวไว้ด้วยว่า ภาพเขียนแบบดั้งเดิมของไทยนั้นเหมาะสมสำหรับใช้เขียนจิตรกรรม ฝาผนัง แต่แบบของตะวันตกนั้นเหมาะที่จะใช้เป็นภาพเขียนบนผืนผ้าใบ

ให้เกิดความเชื่อมโยงศิลปะกับชุมชน และการสนับสนุนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่องค์กรต่าง ๆ ต้องให้การส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวและการปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตของชุมชนให้เกิดความงาม และเป็นสิ่งที่รัฐบาลจะต้องให้ความสนใจและสนับสนุนในด้านความรู้และการส่งเสริมอย่างจริงจังและให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมตามภูมิประเทศ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาเกี่ยวกับเนื้อหา รูปแบบ เทคนิค ครูช่างโบราณและช่างยุคปัจจุบัน ในงานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ที่อยู่ร่วมกับชุมชน
2. เพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณค่างานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ที่อยู่ร่วมกับชุมชน
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านงานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่องนี้ได้มีการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้คือ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้วางรากฐานให้แก่ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย คุณูปการของท่านในด้านการจัดระบบการศึกษาศิลปะ และในด้านการสอนที่ไม่เพียงถ่ายทอดให้ศิษย์ “ทำได้” แต่ยังสอนให้รักศิลปะเป็นสิ่งที่ประจักษ์กันดีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม บทบาทสำคัญของศาสตราจารย์ศิลป์อาจไม่นำมาสู่ความสำเร็จของวงการทัศนศิลป์ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากศาสตราจารย์ศิลป์ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าท่านเห็นคุณค่าในงานศิลปกรรมของไทยอย่างแท้จริง อาจกล่าวได้ว่า หัวใจสำคัญของความสำเร็จในงานของท่านอยู่ที่ความเข้าใจในคนไทย และศิลปะของคนไทยนั่นเอง แม้ในช่วงเวลาร่วมสมัย ภาพของศาสตราจารย์ศิลป์ในฐานะชาวต่างประเทศที่เข้ามาสอนคนไทยให้สร้างงานศิลปะในรูปแบบใหม่ อาจดูเหมือนเป็นสิ่งที่ขัดต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ในงานศิลปกรรมของไทย แต่ตลอดช่วงเวลาของท่านก็ได้แสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ศิลปะในรูปแบบใหม่ไม่จำเป็นต้องปฏิเสธศิลปะตามประเพณีแต่ดั้งเดิม ในทางตรงกันข้าม ศาสตราจารย์ศิลป์กลับเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกระตุ้นให้คนไทยเห็นคุณค่าของศิลปะในอดีตของคนไทยเอง บทวิจารณ์ที่คัดมาไว้ในสรณิพนธ์ฉบับนี้ก็เป็นประจักษ์พยานได้อย่างดี ส่วนสำคัญที่ควรระลึกถึงก็คือด้วยความเข้าใจที่ละเอียดลึกซึ้งในคุณค่าและศิลปกรรมของคนไทย ท่านสามารถจะชี้แนะแก่ศิลปินรุ่นหนุ่มสาวให้สานต่อลักษณะของศิลปกรรมในอดีตต่อไปได้1 จึงนับเป็นโชคของวงการทัศนศิลป์ไทยที่ ณ จุดเริ่มต้น ศิลปินไทยไม่ได้ทิ้งรากของศิลปะดั้งเดิม แต่พยายามที่จะค้นหาความเป็นตัวของตัวเองจากรากฐานของศิลปะในอดีต ศิลปะสมัยใหม่จึงไม่ใช่ปฏิบัติต่อกับศิลปะแนวประเพณี และไม่ถูกต่อต้านอย่างรุนแรง2 แต่ค่อยๆได้รับการยอมรับดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้ที่สนใจงานศิลปะร่วมสมัยของไทย

คงสังเกตได้ไม่ยากว่า ศิลปะแนวประเพณีไม่ได้สูญไปจากวงการทัศนศิลป์ ศิลปินในปัจจุบันสามารถที่จะนำคุณลักษณะจากจิตรกรรมฝาผนังมา สร้างต่อ สร้างใหม่บนผืนผ้าใบได้อย่างน่าชม เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่านี่เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากที่ศาสตราจารย์ศิลป์ได้สร้างไว้นั่นเอง

บทวิจารณ์ที่ตัดตอนมาจากบทความเชิงประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ว่าด้วยวิวัฒนาการของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เขียนโดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ขึ้นนี้ จัดเป็นการวิจารณ์ที่มีคุณค่า เพราะเป็นการบุกเบิกการศึกษาประวัติศาสตร์ของศิลปกรรมไทยในเชิงสุนทรียภาพ โดยผู้เขียนตั้งใจที่จะอธิบายถึงคุณค่าของศิลปะที่ไม่ผูกติดอยู่กับอายุ รูปแบบมาตรฐาน หรือความสำคัญของเรื่องอย่างแน่นอนตายตัว แต่อยู่ที่การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดจากจิตใจออกมาเป็นภาพ ด้วยฝีมืออันยอดเยี่ยมของศิลปินหรือช่างเขียนนิรนามในอดีต น่าเสียดายอย่างยิ่งที่การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ในทิศทางที่ศาสตราจารย์ศิลป์เริ่มไว้เมื่อเกือบกึ่งศตวรรษมาแล้วไม่มีผู้สานต่อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาในแนวทางนี้ไม่อาจพึ่งเพียงข้อมูลเอกสารหรือหลักฐานข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์มาเป็นข้อสรุปที่ยุติได้ แต่ต้องอาศัยความรู้และความรักในคุณค่าของศิลปะ ประกอบกับการตั้งมั่นบนจุดยืนทางสุนทรียศาสตร์ของตนเองในการวินิจฉัย ในแง่นี้ การที่ศาสตราจารย์ศิลป์มีความมั่นคงจากประสบการณ์เชิงศิลปะ กอปรกับการที่มีพื้นเพมาจากวัฒนธรรมอื่น จึงช่วยให้การศึกษาศิลปกรรมไทยในด้านสุนทรียภาพ พ้นออกจากข้อจำกัดทางวัฒนธรรมบางประการ เมื่อท่านต้องวิจารณ์ผลงานฝีมือครูไทยโบราณ ท่านก็ทำได้อย่างตรงไปตรงมา และเมื่อจำเป็นต้องวินิจฉัยเปรียบเทียบ แม้ภาพหนึ่งจะมีความสำคัญทางเนื้อหามากกว่า แต่ท่านก็ไม่ลังเลในการตัดสินว่าภาพใดมีคุณค่าทางสุนทรียสูงกว่า การที่ศาสตราจารย์ศิลป์แยกภาพบางส่วนจากผนังทั้งหมดขึ้นมาชี้ให้เห็นคุณค่าที่เด่นชัดเช่นนี้ จึงเป็นการชี้แนวทางสำคัญที่จะช่วยผู้ชมและผู้ศึกษาศิลปะให้เกิดความซาบซึ้งถึงคุณค่าทางสุนทรียของจิตรกรรมไทย และเป็นการนำทางให้แก่ นักประวัติศาสตร์ศิลป์รุ่นหลังที่จะศึกษาด้านสุนทรียภาพของศิลปกรรมต่อไปจากที่ท่านได้เบิกทางเอาไว้

หากพิจารณาถึงการประเมินคุณค่าศิลปกรรมของศาสตราจารย์ศิลป์จากบทวิจารณ์ที่คัดมานี้ จะเห็นชัดเจนว่าท่านให้น้ำหนักต่อการแสดงออกส่วนตัวของช่างสูง แม้จะมีผู้โต้แย้งว่าแนวทางในการประเมินคุณค่างานศิลปกรรมของท่านตั้งอยู่บนแนวคิดของศิลปะสมัยใหม่แบบตะวันตกที่ให้ความสำคัญต่อการแสดงออกของปัจเจกบุคคล จนอาจเป็นการวินิจฉัยที่ขาดการพิจารณาจากแง่มุมทางสังคมวัฒนธรรม แต่เมื่ออ่านบทวิจารณ์นี้อย่างถี่ถ้วน เราก็คงต้องยอมรับว่าการที่ศาสตราจารย์ศิลป์ให้ค่าต่อการแสดงออกส่วนตัวของช่างเขียนนั้น ท่านไม่ได้ใช้หลักวิชาทางศิลปะแต่เพียงอย่างเดียว

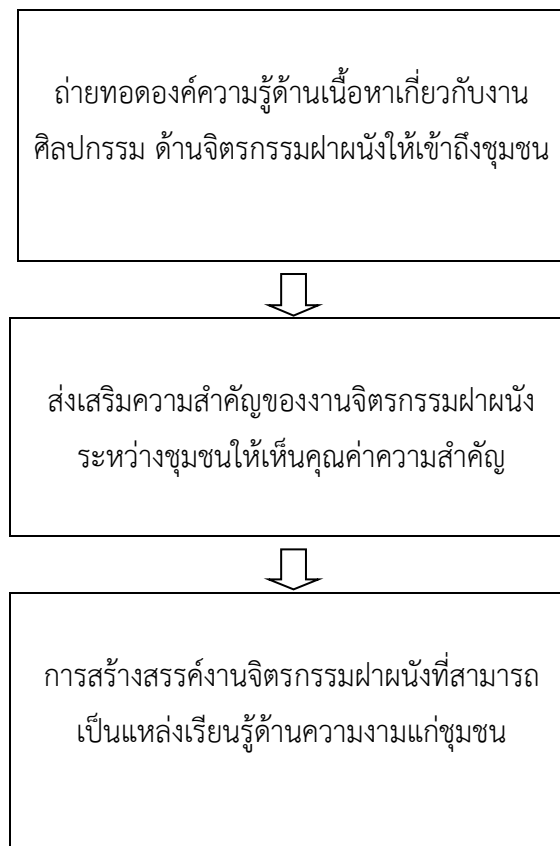
แต่เป็นการนำหลักวิชามาปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ ดังที่เราจะสังเกตได้ว่า ท่านไม่ได้ติดยึดอยู่กับรูปแบบหรือหลักวิชา แม้ในเรื่องความประณีตละเอียดอ่อนที่เชื่อกันว่าเป็นลักษณะเด่นของจิตรกรรมไทย เมื่อถึงคราวที่จิตรกรรมนั้นจะต้องแสดงถึงความรุนแรง และช่างก็ใช้การวาดที่ค่อนข้างหยาบแสดงออกได้เป็นอย่างดี ท่านก็พร้อมที่จะแตกกฎเพื่อยืนยันว่าลักษณะการแสดงออกเช่นนั้นมีความค่าทางศิลปะสูง และหากเราจะวิเคราะห์ให้ลึกลงไปกว่านั้นก็จะเห็นว่าการให้ความสำคัญต่อการแสดงออกของช่างเขียนนั้นแสดงให้เห็นถึงความเคารพต่อปัจเจกบุคคลที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจคนไทยและสังคมไทย หากขาดความเข้าใจต่อชนบประเพณีของสังคมไทยและวิถีชีวิตของชาวบ้านเสียแล้ว ท่านคงไม่อาจชี้ชัดลงไปได้ว่าภาพใดแสดงชีวิตประจำวันของคนไทยได้อย่างมีชีวิตชีวา หรือภาพใดเป็นการบันทึกลักษณะของธรรมชาติในภูมิประเทศของช่างท้องถิ่น ดังที่ปรากฏชัดอยู่แล้วในบทวิจารณ์นี้

เราคงต้องสรุปว่า ความสำคัญของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่สะท้อนอยู่ในบทวิจารณ์นี้ก็คือ การนำทางเราไปสู่คุณค่าของศิลปะ จนถึงขั้นที่สามารถที่จะกระตุ้นสำนึกให้เราเกิดความรักและเห็นคุณค่าทางสุนทรีย์จากงานศิลปะของอดีตที่คนในปัจจุบันอาจเข้าถึงได้ยาก บทวิจารณ์ชิ้นนี้จึงเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างดียิ่งว่า ความรักอันแท้จริงในศิลปะนั้นนำไปสู่ความเข้าใจอันถ่องแท้ระหว่างมนุษย์ที่ข้ามสังคม วัฒนธรรมและเวลา ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีได้แสดงความจริงข้อนี้ไว้แล้วอย่างกระจ่างชัดในบทวิจารณ์นี้ และนี่ก็คือพลังทางปัญญาที่ท่านได้ทิ้งไว้ให้สังคมไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และ การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

กระบวนการวิจัยเรื่องพุทธศิลปกรรม "จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล" ความงามเชิงศิลปะที่อยู่ร่วมกับชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการสร้างสรรค์ผลงานกับพื้นที่งานจิตรกรรมฝาผนัง เชิงปฏิบัติการ Action Research พุทธศิลปกรรม "จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล" ความงามเชิงศิลปะที่อยู่ร่วมกับชุมชน อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ได้ศึกษาหลักการและแนวทฤษฎีจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้กำหนดรูปแบบเครื่องมือในการดำเนินการดังนี้ รูปแบบการศึกษาวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. สัมภาษณ์ข้อมูลคนในพื้นที่โดยการสนทนา บันทึกข้อมูล
2. การสร้างเครื่องมือสำหรับใช้รวบรวมข้อมูล

3. สัมภาษณ์ผู้คนที่ในพื้นที่เพื่อหาข้อมูลการตั้งหน่วยงานที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เนื่องจากงานศิลปกรรมแต่ละประเภท นั้นมีความแตกต่างกันการดูแลรักษาจึงต้องเลือกใช้วิธีการที่ถูกต้อง
4. สนทนาผู้มีความรู้ในท้องถิ่นและกลุ่มเป้าหมาย เช่น เจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชน 20 คน
5. วัดวัดป่าตาล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัย

1. จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ในด้านความเป็นมาเกี่ยวกับเนื้อหา รูปแบบ เทคนิค ครูช่างโบราณและช่างยุคปัจจุบันในงาน
2. การส่งเสริมคุณค่างานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ที่อยู่ร่วมกับชุมชน
3. การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านงานจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งมีงานวิจัยที่สอดคล้องดังนี้คือ

- 1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสุนทรียะของงานพุทธศิลปกรรม "จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าตาล" ความงามเชิงศิลปะที่อยู่ร่วมกับชุมชน อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
- 2 รวบรวมข้อมูล เขียนรายงานการวิจัยและปฏิบัติงานการร่างแบบเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมและนำมาปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆที่เกิดขึ้นแล้วนำมาปรับแก้ให้เกิดรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ของชุมชน
3. การค้นคว้าวิจัย ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบันด้านความงามของภาพจิตรกรรมฝาผนังที่หลงเหลือและร่วมงานร่วมสมัย
- 4.งานจิตรกรรมฝาผนังมิใช่เพียงถ่ายทอดความงามเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริม

สนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่น
นั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้
และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

5. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มี
คุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และ
ค่านิยม

6. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิด
ประโยชน์ให้กับชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานและควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มา
ใช้ในการป้องกันและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

7. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามาเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่าง
รอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า
คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัด
กิจกรรมนิทรรศการทางวัฒนธรรมต่างๆ

8. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิ
ปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

9. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของ
ชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ และ
จัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ใหม่สู่ชุมชน เพื่อเป็นที่รวบรวมตัวอย่างศิลปกรรมที่มีคุณค่าเพื่อ
การศึกษาเปรียบเทียบ และเผยแพร่คุณค่าของศิลปกรรม สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่นำมาลองรับ
แนวความคิดในการดึงดูดผู้คนมาท่องเที่ยวและปลูกฝังความดีงาม โดยใช้หลักพระศาสนาสอดแทรก
และเข้าถึงทุกคนได้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มีดังนี้คือ จากการศึกษาข้อมูลในเนื้อหาของงานจิตรกรรมฝาผนัง
จากทักษะฝีมือหรือการสังเกตแล้วสิ่งหนึ่งที่เห็นในงานจิตรกรรมคือการใช้เทคนิคหากเป็นในยุค
สมัยก่อนครุช่างโบราณจะเน้นในการใช้เทคนิคโดยการใช้สีฝุ่นเป็นหลักแต่ด้วยปัจจุบันในการ

สร้างสรรค์ผลงานมีการใช้สมัยใหม่ในการถ่ายทอดหรือเทคนิคโบราณนำมาประยุกต์ใช้ด้วยกันให้อย่างกลมกลืนและลงตัวมากยิ่งขึ้นในการทำงานสร้างสรรค์ ต้องมีการวางแผนและกระบวนการขั้นตอนต่างๆที่จะนำมาถ่ายทอดบนพื้นผาผนังเพื่อให้เกิดความงามในรูปแบบที่เราได้กำหนดไว้และการนำองค์ประกอบมาใช้เพื่อให้ผาผนังนั้นมีความลงตัวมากยิ่งขึ้นการสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกก็เป็นส่วนสำคัญในงานศิลปะ เพื่อให้เกิดผู้มาเยี่ยมชมเกิดความคอยตามในทิศทางงานศิลปะที่เรากำหนดไว้ตามรูปแบบคำสอนทางพระพุทธศาสนา งานศิลปะภาพจิตรกรรมผาผนังจึงเป็นคำสอนโดยที่ไม่ได้พูดแต่ให้เห็นและคิดวิเคราะห์พิจารณาตามภาพเขียนที่ปรากฏ ซึ่งเป็นความรู้ที่สดใหม่เพื่อให้เกิดความไม่น่าเบื่อสำหรับผู้เยี่ยมชมงานจิตรกรรมผาผนังในแต่ละสถานที่หรือวัดอื่นๆที่มีงานจิตรกรรมผาผนังที่เป็นความงามที่เคียงคู่วัดและชุมชนมาอย่างช้านาน

สรุป

การศึกษาข้อมูลจึงจำเป็นต้องอาศัยศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาเรื่องราวอดีตและปัจจุบันไปพร้อมๆกันถึงความเหมาะสม ฉะนั้นการศึกษาค้นคว้าจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงแก่นแท้ทางเนื้อหา รูปแบบ เทคนิค วิธีการต่างๆในแต่ละยุคสมัย ข้อดี ข้อเสียของความงามที่แต่ละยุคมีการถ่ายทอดถึงเรื่องราวต่างๆไม่ว่าจะเป็นการเป็นอยู่ทางวิถีชีวิตของกลุ่มชนที่มีอารยะและค้นคว้าคิดค้นในเรื่องของความงามเชิงสุนทรีย์ ความงามจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและส่งเสริมคุณค่าของคนและการเป็นอยู่อาศัยที่จะทำให้เกิดความงามที่เกิดขึ้นไม่ใช่เพียงแค่นิพจน์แต่ยังส่งผลทางความงามภายนอกโดยเฉพาะที่อยู่อาศัยเช่นอาคารสถาปัตยกรรมต่างๆ ล้วนแล้วต้องอิงอาศัยศิลปะที่ว่าด้วยความงามความงามยังสะท้อนธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม แม้กระทั่งเอกลักษณ์ความเป็นชาติความเป็นชุมชนความเป็นสังคมที่จะหวงแหนคุณค่าที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของครูช่างโบราณที่สั่งสมมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ ถ่ายทอดให้กับชนรุ่นหลังการสร้างสรรคงานจิตรกรรมผาผนังย่อมบันทึกเรื่องราวรากเหง้าของวัฒนธรรมที่ดีงามไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวพุทธประวัติชาดกหรือคำสอนเชิงพุทธศาสนา ล้วนปลูกฝังสิ่งที่ดีงามโดยใช้การถ่ายทอดสร้างสรรคงานผ่านทางงานศิลปะทั้งสิ้นทั้งงาน 3 มิติ 2 มิติ หรือเทคนิคต่างๆที่ปรากฏขึ้นในรูปแบบงานศิลปกรรมจากความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา งานจิตรกรรมผาผนังจึงมีบทบาทหน้าที่ที่คอยบันทึกช่วงเวลาที่ผ่านมาในอดีตเพื่อรอคอยคนที่มีความรู้ความสนใจมาศึกษาเรียนรู้ต่อยอดความรู้และสามารถพัฒนาศักยภาพและ และเป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเพียงเพราะความงามที่ปรากฏรูปจากงานจิตรกรรมผาผนัง และ

หลายแห่งที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่ที่มีงานจิตรกรรมฝาผนังและมีคนให้ความสนใจที่จะเกิดเป็นพื้นที่
สร้างเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน โดยใช้ศิลปะในการจัดการกับพื้นที่เพื่อให้เกิดความสวยงามความสะอาด
และความเรียบร้อยและเป็นตัวอย่างให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชมนำไปปฏิบัติที่อยู่อาศัยได้อีกด้วย จึงสรุปได้
ว่าความงามจากศิลปะมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่จะต้องนำมาใช้ปฏิบัติไม่ใช่ว่าในห้องเรียนหรือเพียง
เพราะอยากจะทำให้ตัวเองดูดีหรูหราแต่ยังสามารถช่วยให้พื้นที่นั้นเกิดคุณค่าได้เป็นอย่างมาก หากเรา
มีความเข้าใจเชิงบริหารจัดการโดยการนำเอาศิลปะมาเป็นตัวขับเคลื่อนให้ได้ อย่างมีรสนิยม ที่จะ
กระตุ้นจิตสำนึกให้เราเกิดความรักและเห็นคุณค่าทางความงามในสุนทรียะจากงานศิลปะของอดีตที่
คนในปัจจุบันอาจจะเข้าถึงได้ยากความรักที่แท้จริงเท่านั้นจะทำให้เราเข้าสู่ความเข้าใจอย่างทอ้งแท้
ระหว่างมนุษย์กับศิลปะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ก. ทำเป็นชุดองค์ความรู้เพื่อนำเสนอเนื้อหาข้อมูลเพื่อบอกกล่าวในลักษณะ
สาระสำคัญถึงคุณค่าคุณประโยชน์ของงานจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่คู่กับสังคมมาช้านานเพื่อให้ตระหนั
รู้และหวงแหนคุณค่าความสำคัญของความงามที่เรายังหลงเหลืออยู่และกำลังจะเกิดหรือสร้างสรรค์
ขึ้นมาใหม่

ข. การสร้างงานจิตรกรรมฝาผนังไม่ใช่เพียงแค่รูปแบบทางความงามแต่ยังสื่อถึง
กระบวนการวิธีการขั้นตอนต่างๆไม่ว่าจะเป็นงานที่เกิดขึ้นจากภาพร่างทางความคิดจนถึงภาพร่าง
สมบูรณ์ที่ ปรากฏให้เห็นทางสายตาสู่คุณค่าทางความงามที่อยู่ร่วมกับสังคมและชุมชน งานจิตรกรรม
ฝาผนังยังสามารถเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้เกี่ยวกับงานศิลปะได้อีกด้วยสามารถเผยแพร่ให้กับพื้นที่อื่นๆ
ที่มีความสนใจนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตัวเอง ที่เรียกว่าความงามถ่ายทอดให้แก่ชุมชนอื่นๆได้อีก
ด้วย และสามารถเป็นแหล่งสร้างเศรษฐกิจให้เกิดความเคลื่อนไหวเชิงการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมแก่
คนในชุมชนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้

การค้นคว้าในการทำวิจัยนั้นอาจจะทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างต่อเนื่องเพื่อเข้าถึงความลึกซึ้งใน
แต่ละหัวข้อนั้นๆ และลงลึกและละเอียดมากยิ่งขึ้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป

References

ศิลป์ พีระศรี. คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง. พระนคร : กรมศิลปากร, 2502. (ND2835.ก1ศ65)

ศิลป์ พีระศรี; ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงแปล. “บทความวิวัฒนาการแห่งจิตรกรรมฝาผนังของไทย.” อักษร

ศิลป์. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร 2537. หน้า 244-253.

บทความ “ศิลปะไทยสมัยใหม่จากมุมมองของญี่ปุ่น” สู่จิตรของนิทรรศการ Asian Modernism Diverse
Development in Indonesia, the Philippines, and Thailand, มุลนิธิญี่ปุ่น, 2539.

บทความจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ตั้งแต่ครั้งที่ 1-12 พ.ศ. 2492-2504